

DODENHERDENKING 2025

Toespraak ceremoniemeester Karin van Bakel

We staan hier bij een monument ter ere van de Lancaster-bommenwerper bemanning van het 44ste Rhodesia Squadron die hun leven gaven voor de vrijheid van anderen. Maar wie waren zij, en wat maakten ze mee tijdens de oorlogsjaren?

Hoe ontvouwde zich de strijd in de lucht en hadden ze een kans de oorlog te overleven?

Het 44ste Squadron werd opgericht in 1917 tijdens de Eerste Wereldoorlog ter verdediging van het luchtruim boven Londen tegen Duitse zeppelins.

In december 1919 werd het squadron opgeheven om in 1937 weer geactiveerd te worden als bommenwerpereenheid, geleid door Arthur Harris, later bekend als "Bomber Harris".

Toen in 1939 de Tweede Wereldoorlog begon, richtten de Britse bombardementen zich vooral op het verzwakken van de tegenstander zodat deze minder goed in staat was te vechten. Het begon met het overdag bombarderen van militaire doelen zoals vliegvelden en oorlogsschepen. In nachtelijke vluchten werd er ook propaganda verspreid via pamfletten. De luchtmacht beschikte toen over slechts 280 bommenwerpers met beperkte bommenlading. De oorlog was nog relatief beperkt.

De bemanning van deze vliegtuigen bestond vaak uit jonge mannen van 19 tot 25 jaar, afkomstig uit het hele Britse Rijk, waaronder Canada, Australië en Nieuw-Zeeland.

Door de hoge verliezen tijdens dagvluchten schakelde de Royal Airforce in 1940 over op nachtelijke bombardementen, al waren die moeilijker uit te voeren, want het vinden van de doelen bleek een groot probleem. Naast vijandelijke jagers was er het gevaar van luchtafweergeschut. Wanneer de bemanning door scherven van dit afweergeschut werd geraakt, dan waren de wonden meestal verschrikkelijk. Maar ook wanneer er geoefend werd boven het eigen luchtruim kon het behoorlijk misgaan. Alleen al het 44e Squadron verloor tijdens de oorlog 22 toestellen bij oefenvluchten waar de vijand geen rol in speelde.

De Duitse Blitz op Britse doelen in 1940-1941, waarbij ook Londen werd getroffen, verhardde de strijd. Omdat de Duitsers het niet lukten om in de lucht boven Engeland de overhand te krijgen, richtte het zich op de bevoorrading van Engeland over zee.

De Duitsers dreigden met onderzeeboten Engeland tot overgave door vele schepen te torpederen. Als reactie bombardeerden de Geallieerden havens en fabrieken die onderdelen voor Duitse onderzeeërs maakten.

De luchtoorlog werd een wedloop van technische ontwikkelingen om steeds meer en betere vliegtuigen te maken. In 1941 introduceerde Duitsland nachtjagers, wat leidde tot zwaardere verliezen aan geallieerde zijde.

In 1942 werd het 44ste Squadron als één van de eerste uitgerust met de nieuwe Avro Lancaster bommenwerper, een toestel met een grotere bommenlading en betere prestaties. In datzelfde jaar leek het er op dat de Duitsers de oorlog gingen winnen. Bomber Harris besloot tot een nieuwe strategie: niet langer alleen precisiebombardementen uitvoeren, maar ook het vernietigen van hele industriële gebieden en steden. Zo werd Keulen volledig verwoest door een aanval met 1000 bommenwerpers. Een schril contrast met de 280 kleine vliegtuigen aan het begin van de oorlog. De haat van de Duitse bevolking tegen bommenwerperbemanningen nam toe. Als het je al gelukt was uit een neergestorte bommenwerper te springen én je parachute werkte, dan was het nóg maar de vraag of je niet door de plaatselijke bevolking vermoord werd.

In 1943 werden de zogenaamde pathfinders geïntroduceerd: kleine vliegtuigen die doelen markeerden voor de grote formaties bommenwerpers. Radar maakte het mogelijk om het doel beter te vinden. Het Duitse Ruhrgebied werd veelvuldig gebombardeerd en ook Hamburg werd grotendeels verwoest na veelvuldige bombardementen. De Amerikanen sloten zich aan met hun 8th Air Force, zij bombardeerden

wel overdag. Ondanks de zware bewapening en zeer stevige vliegtuigen waren de verliezen verschrikkelijk hoog. De bombardementen gingen dag en nacht door.

Voor de bemanning van een bommenwerper betekende dit dat er soms maar een paar dagen tussen twee missies zaten. Dertig voltooide vluchten betekenden een afgeronde dienst, dat is het merendeel van de bemanningen nooit gelukt.

Na een aanval op Augsburg keerde van de zes toestellen van het 44ste Squadron er slechts één terug.

De Lancaster die hier op 22 juni 1944 neerstortte, was samen met 132 andere vliegtuigen onderweg naar Wesseling in Duitsland om daar een olieraffinaderij plat te leggen. Van de 133 bommenwerpers die in die bewuste nacht in Engeland opstegen, kwamen er 37 niet terug, waaronder 6 van het 44e Squadron.

Vanaf 1944 begon het tij te keren. Later in het jaar begonnen de verliezen ook af te nemen. Duitsland had steeds minder jagers en ervaren piloten. Nieuwe langeafstandsjagers konden de bommenwerpers tot diep in Duitsland begeleiden. Ook de Britse bommenwerpers begonnen nu weer met missies overdag. 'Carpet bombing', ofwel een gericht bombardement om een compleet gebied te vernietigen, was aan de orde van de dag.

In 1945 namen de bombardementen in intensiteit toe. Dankzij gerichte aanvallen op olieproductie, depots en communicatie raakte het Duitse leger uitgeput. Ook steden zonder militair belang, zoals Dresden en Pforzheim, werden getroffen.

De ontstane vuurstorm in Dresden eiste alleen al 25.000 burgerslachtoffers.

Het 44ste Squadron voerde in totaal meer dan 6400 vluchten uit. 192 vliegtuigen keerden nooit terug. Van de ongeveer 1500 bemanningsleden overleefden er slechts zo'n 400 de oorlog. In totaal stierven 55.000 Britse bommenwerper-bemanningsleden. Vandaag herdenken we zeven van hen.

Waar het begon met pamfletten verspreiden en kleine bombardementen op militaire doelen, eindigde het in massale verwoestingen met honderdduizenden slachtoffers.

Naar schatting kwamen tussen de 350.000 en 650.000 Duitse burgers om door geallieerde bombardementen. Families en gemeenschappen werden uit elkaar gerukt, aan beide zijden van het front.

Oorlog is meedogenloos. Wat klein begint, escaleert vaak tot ongekende vernietiging. Oorlog kent uiteindelijk alleen maar verliezers. Lest we forget.